

Päivitetty ohje rikostaustaotteen hakemiseen (voimassa 1.1.2026 alkaen)

Tämä ohje vastaa vuonna 2026 voimassa olevaa lainsäädäntöä ja

Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) käytäntöjä. Ohje on räätälöity palokuntatoimintaan, erityisesti nuoriso-osastojen, leirien, koulutusten ja vapaaehtoisten vastuutehtävien näkökulmasta.

Keskeinen muutos perustuu lakiin **723/2025**, joka tuli voimaan **1.1.2026** ja tarkensi soveltamisalaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä yksityisen varhaiskasvatuksen osalta.

1. Mikä on rikostaustaote lasten ja nuorten kanssa toimimiseen

Rikostaustaotteella tarkoitetaan **rikosrekisteriotetta**, joka esitetään työnantajalle, viranomaiselle, oppilaitokselle tai **vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle**, kun henkilö ryhtyy **työ-, opiskelu- tai vapaaehtoistehtäviin alaikäisten kanssa**. Menettelyn tarkoituksena on suojella alaikäisiä ja edistää turvallista toimintaympäristöä.

Palokuntatoiminnassa rikostaustaotteen tarkistaminen liittyy erityisesti:

- nuoriso-osaston koulutus- ja ohjaustoimintaan
- leireihin, harjoitusleireihin ja kilpailumatkoihin
- tilanteisiin, joissa aikuinen toimii **vastuullisessa roolissa ilman huoltajien läsnäoloa**

Otteita on kolme:

- **Työntekijän ote** (henkilö tilaa itse)
- **Opiskelijan ote** (opiskelija tilaa itse)
- **Vapaaehtoistoiminnan ote** (järjestäjä tilaa vapaaehtoisen kirjallisella suostumuksella)

2. Milloin palokunnassa ote on vaadittava tai voidaan pyytää

Työ- ja virkasuhteet

Rikostaustaote **on vaadittava**, jos:

- tehtävään kuuluu **pysyväisluontoisesti ja olennaisesti** työskentelyä alaikäisten kanssa
- työ tapahtuu **ilman huoltajan läsnäoloa**
- työ- tai palvelussuhde kestää **yli 3 kuukautta yhden kalenterivuoden aikana**

Työnantajalla (esim. palokunta työnantajana) **on oikeus pyytää ote myös enintään 3 kuukautta** kestävässä tehtävissä.

Vapaaehtoistoiminta palokunnassa

Vapaaehtoistoiminnassa rikostaustaotteen pyytäminen **ei ole lakisääteisesti pakollista**, mutta **mahdollista ja suositeltavaa**, kun:

- tehtävässä on **olennaista ja säännöllistä henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisten kanssa**
- aikuinen toimii **ohjaajana, valvojana tai vastuuhenkilönä**

Palokunnan on tehtävä **yhdistyksen oma linjaus**, keiltä ote pyydetään.

Tyypillisiä palokuntatehtäviä, joissa ote SUOSITELLAAN pyydettäväksi

- nuoriso-osaston kouluttajat ja vastuuhjaajat
- nuoriso-osaston johtaja ja varajohtaja
- leirien ja tapahtumien nuorten vastuuhenkilöt
- henkilöt, jotka majoittuvat leireillä nuorten kanssa

Tehtäviä, joissa otetta ei yleensä edellytetä

- satunnainen tai avustava rooli ilman ohjaus- tai valvontavastuuta
- tukitehtävät (esim. muonitus), joissa ei ohjata nuoria eikä majoituta heidän kanssaan

Vapaaehtoisen **kirjallinen suostumus on aina pakollinen**.

3. Mitä tietoja rikostaustaotteessa näkyy

Otteeseen merkitään **vain laissa erikseen määritellyt rikokset**, joilla on merkitystä alaikäisten kanssa toimimisessa, mm.:

- lapseen kohdistuvat seksuaalirikokset
- muut vakavat seksuaalirikokset
- tietyt vakavat väkivaltarikokset
- tietyt huumausainerikokset

Jos merkintöjä ei ole, ote sisältää **todistuksen puhtaasta rikostaustasta**. Muut rikokset **eivät näy otteessa**.

4. Otteen käsittely ja tietosuoja palokunnassa

- Rikostaustaotteesta **ei saa ottaa kopiota**.
- Otteesta saa kirjata **vain**:
 - tiedon siitä, että ote on tarkastettu
 - tarkastuspäivämäärän
 - otteen päiväyksen
- Ote on **palautettava välittömästi** vapaaehtoiselle tarkastuksen jälkeen.
- Tiedot tulee säilyttää vain **rajatulla henkilökunnalla** (esim. puheenjohtaja, palokunnan päällikkö, tietosuojavastaava).
- Henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan **GDPR:ää**.

Esimerkiksi HAKA-järjestelmään **ei saa tallentaa** rikostietoja tai otteen sisältöä.

5. Vuoden 2026 keskeinen lakimuutos (723/2025)

1.1.2026 voimaan tullut laki **723/2025**:

- yhdenmukaisti viittaukset **yksityisiin sosiaali- ja terveystietoihin** lain 741/2023 kanssa
- täsmensi **yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajia** koskevaa sääntelyä

Muutos **ei tee rikostaustaotteesta pakollista vapaaehtoistoiminnassa**, mutta selkeyttää viranomaisten ja työnantajien velvoitteita.

6. Suositus palokunnille ja järjestöille

- Laadi ja hyväksy hallituksessa **kirjallinen ohje alaikäisten turvallisuuden turvaamiseksi**.
- Kerro avoimesti rekrytoinnissa ja toiminnan alussa, **keitä rikostaustaote pyydetään**.
- Nimeä vastuuhenkilöt otteiden tarkistamiseen.
- Huolehdi, että käytännöt ovat **yhdenvertaisia ja läpinäkyviä**